

РОЛЬ ЛОБІЗМУ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: БУРЕМНІ ДЕВ'ЯНОСТІ, АБО «ПЕРША ДЕСЯТИРІЧКА»

THE ROLE OF LOBBYING IN THE PROCESS OF FORMATION AND DEVELOPMENT GOVERNMENT SYSTEMS IN UKRAINE: ROARING NINETIES, OR "FIRST DECADES"

Статтю присвячено дослідженню лобізму в процесах становлення системи державного управління в Україні, що відбувалися в 90-ті роки ХХ століття. Ретельно досліджуючи події, що тривали з 1991 по 2000 рік, автор аналізує процеси формування органів влади молодій незалежній Україні, перерозподілу ресурсів у економічній сфері та важелів впливу у політичній сфері.

У цей час відбувається реформа органів державної влади, формування внутрішнього законодавства, визначення внутрішніх та зовнішньополітичних орієнтирів, перерозподіл ресурсів в економічній сфері та важелів впливу в державно-управлінській та політичній сферах. В той період мали місце активні лобістські процеси, подробиці яких, однак, лишаються за межами офіційних історичних хронік.

Перші 10 років незалежності України характеризуються зменшенням виробництва, збіднінням населення та спробами перетворення командно-адміністративної моделі економіки на ринкову модель.

У дослідженні розглядається обмеження влади Комуністичної партії, приход до влади першого президента України Леоніда Кравчука, другого Президента України Леоніда Кучми та активний початок політичної діяльності третього Президента України Віктора Ющенка. Автор намагається окреслити причини певних політичних процесів та вказати на передумови подій, які відбулися в майбутньому.

За період дослідження Україна здійснила кілька разів перехід від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської форми правління і навпаки, що супроводжувалося політичними міжусобицями та відповідними змінами в законодавстві.

Особлива увага приділяється процесам, які можуть бути пов'язані з впливом лобістських груп, зокрема, приватизацією, перерозподілом повноважень гілок влади, прийняттям певних законодавчих актів. Була зроблена спроба відстежити зацікавлені сторони, які, можливо, виступали суб'єктами лобіювання або в інтересах яких такі суб'єкти діяли. Зважаючи на відсутність в Україні юридичного інституту лобіювання та пошуку більшості лобістських заходів у тіні, про реальні фактори впливу, які змінювали державну адміністрацію в той час, мало що відомо. Тому автор намагається бути неупередженим у своїх судженнях та обережним у своїх припущеннях.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, нормативно-правове регулювання, представни-

цтво інтересів, державне управління, історія державного управління.

The article is devoted to the study of the role of lobbying in the processes of formation of the system of public administration in Ukraine, which took place in the 90s of the XX century. Thoroughly examining the events that went on from 1991 to 2000, the author analyzes the processes of formation of the authorities of a young independent Ukraine. At this time there is a reform of state authorities, the formation of domestic legislation, the definition of internal and foreign policy orientations, the redistribution of resources in the economic sphere and levers of influence in the governmental and political spheres. During this period, active lobbying processes took place, the details of which, however, remain outside of the official historical chronicles.

The first 10 years of Ukraine's independence are characterized by declining production, impoverishment of the population and attempts to transform the command-administrative model of the economy into a market model.

The study examines the restriction of power of the Communist Party, the coming to power of the first President of Ukraine, Leonid Kravchuk, the second President of Ukraine, Leonid Kuchma, and the active start of political activity of the third President of Ukraine, Viktor Yushchenko. The author tries to outline the causes of certain political processes and to point out the prerequisites of the events that have happened in the future.

During the study period, Ukraine made several times of transition from parliamentary-presidential to presidential-parliamentary form of government and vice versa, which was accompanied by political strife and corresponding changes in legislation.

Particular attention is paid to the processes that are likely to be related to the influence of lobby groups – privatization, redistribution of powers of branches of power, adoption of certain legislative acts. An attempt was made to track down interested parties who may have acted as lobbying entities, or in whose interests such entities were acting. Given the lack of a legal institute in Ukraine for lobbying and finding the majority of lobbying activities in the shadows, little is known about the real factors of influence that were changing public administration in Ukraine at that time. Therefore, the author tries to be impartial in his judgments and cautious in his assumptions.

Key words: lobbyism, lobbying, legal regulation, representation of interests, public administration, history of government.

УДК 35.088.6(477)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-14-3>

Яровой Т.С.

к. держ. упр., доцент,
доцент кафедри публічного
адміністрування
Міжрегіональна Академія управління
персоналом

Постановка проблеми в загальному вигляді. Здобувши 24 серпня 1991 року свою незалежність, наша держава потребувала формування дієвої системи державного

управління. Водночас вся повнота влади на той момент належала Верховній Раді України та її Президії. За кілька років відбулося розмежування гілок влади, було обрано Президента

України, почалося формування національного законодавства. Однак все ще сильним залишався вплив діячів комуністичної партії та інших лівих політичних сил. Тимчасове припинення діяльності Комуністичної партії України всього лише перемістило політичну боротьбу в кулуари Верховної Ради та стіни районних і обласних рад, які згодом отримали всю повноту виконавчої влади на місцях. В той же час у стінах Верховної Ради, Кабінету Міністрів, а згодом і Адміністрації Президента України розгорталася протистояння між колишньою партійною номенклатурою на чолі з Леонідом Кравчуком та лобістами від промисловості, очолюваними «червоним директором» Леонідом Кучмою.

Буремні 90-ті роки, окрім означених політичних процесів, характеризувалися стрімким падінням основних економічних показників, що не могло не позначитися на рівні життя та політичній активності громадян.

Сучасний стан системи державного управління в Україні значною мірою зумовлений особливостями процесу її формування та тими історичними, політичними, соціальними умовами, в яких відбувався цей процес, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є дослідження становлення системи державного управління крізь призму впливу лобізму на цей процес.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженню ролі лобізму, а також становленню вітчизняної системи державного управління присвячували свою увагу ряд вітчизняних вчених. Підґрунтям для даного дослідження стали окремі ідеї, напрацювання О. Гросфельд, О. Дягілева, А. Євгенієвої, Р. Мацкевича, М. Недюхи, В. Нестеровича, А. Онупрієнко, О. Порфірович, Є. Романенка, В. Сумської, Є. Тихомірової, В. Федоренка та інших дослідників. Однак зазначені автори не охопили своєю увагою роль лобістів у перерозподілі політичного впливу та реформуванні державного управління в 90-ті роки ХХ століття, що ми й спробуємо надолужити.

Виклад основного матеріалу. Формування системи державного управління в Україні бере свій початок з Акту проголошення незалежності України 1991 року [1], який не лише символізував собою геополітичні зміни, фіксує розпад СРСР, але й став наріжним каменем для подальших змін у системі державної влади. Того року перед нашою державою відразу постало завдання вибору оптимальної системи організації влади у принципово нових історико-політичних умовах.

Головним запитом пошуку було питання організації влади по горизонталі, виконавчій

вертикалі та стосовно її територіального аспекту. Було внесено ряд змін і доповнень до чинної Конституції, за якими розмежовано повноваження між Президентом і Верховною Радою. Саме тоді було започатковано поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову.

Другим важливим моментом став Указ Президії Верховної Ради України від 26 серпня 1991 р. «Про тимчасове припинення діяльності Компартії України» [2], який став поштовхом до колосальних змін у суспільно-політичному житті України. Відсторонення від влади десятків тисяч працівників комуністичного партійного апарату призвело до перерозподілу влади на місцях, формування своєрідного протистояння райвиконкомів та районних рад, що мало велику кількість як позитивних, так і негативних наслідків. З одного боку, з огляду на те, що практично всюди колишні перші секретарі райкомів КПУ зайняли посади голів виконкомів, вони отримували одноосібну владу, а з іншого – сам факт припинення діяльності КПУ стимулював їх зайняти більш лояльні до національної ідеї позиції, що завадило їм повною мірою саботувати процес побудови української державності. На вищому ж державному рівні цей Указ дозволив заблокувати прокомуністичні реакційні сили, що унеможливило реалізацію ідеї «реставрації СРСР в окремо взятій Україні». Зрештою, цьому сприяли і політичні настрої більшості пересічних українців, які вірили в ідею незалежності.

Безумовно, в той період мали місце активні лобістські процеси, подробиці яких, однак, лишаються за межами офіційних історичних хронік. Дозволимо собі припустити, що скоріше за все тогочасні члени Президії Верховної Ради України опікувалися не стільки надіями народних мас, скільки збереженням влади у власних руках, шляхом усунення конкурентів (колишніх побратимів по ЦК КПУ). Доволі красномовним фактом в цьому контексті можна вважати подальше обрання Президентом України саме Леоніда Кравчука, Голови Верховної Ради України, чий підпис стояв під згаданим Указом.

Розпад СРСР та перерозподіл владних повноважень між Верховною Радою України і новообраним президентом, однак, не настільки кардинально ослабив вплив наявних з часів СРСР груп впливу, як це може здаватися. Як ми зазначали в публікаціях, присвячених історії формування інституту лобізму, зокрема її радянському періоду, в останні десятиліття існування СРСР окрім галузевого існував і регіональний лобізм, де ключовими традиційно вважалися інтереси

Москви і Ленінграду. Значення інших областей визначалося наявністю пріоритетних підприємств, їх питомою вагою в економіці країни. Так, наприклад, Харківська область мала пріоритетне значення завдяки зв'язкам з лобістськими структурами ВПК і важкої промисловості [3, с. 111]. Не надто відставали Дніпропетровська область, де було сконцентровано велику кількість підприємств важкого машинобудування загалом і ракетобудування зокрема, Донецька область, що була одним з головних центрів чорної металургії та головним паливно-енергетичним центром України. І якщо в 80-ті роки інтереси регіону, колгоспу, заводу, шахти, комбінату тощо відстоювали в Держплані депутати Верховних Рад СРСР і республік [4, с. 164], то на світанку незалежності України в радах всіх рівнів засідали ті ж депутати, обрані ще в УРСР, і саме вони приймали перші закони незалежної держави. Здебільшого ж продовжували діяти радянські закони, що породжувало безліч суперечностей і поглиблювало комплексну кризу.

Групи впливу, що просували регіональні інтереси промислових областей та галузеві інтереси промисловості, проявляли себе не лише за рахунок депутатів усіх рівнів, які були працівниками провідних заводів, фабрик, шахт. В останні роки існування радянської системи набув поширення феномен так званих «червоних директорів». Керівники потужних промислових підприємств, які мали знайомства у «найвищих кабінетах» і які вміли вирішувати практично будь-які питання, у період «перебудови» та часткового переходу на ринкові відносини отримали нові можливості. На тлі скорочення доходів у одних підприємств інші змогли диверсифікувати виробництво, оперативні перейшовши на більш рентабельну продукцію, або ж займали унікальні економічні ніші (в тому числі як монополісти), що дозволило їх керівництву наростити свою політичну вагу і в деяких випадках диктувати умови не лише міському та обласному керівництву, а й чільникам держави.

Та найбільш яскраво «червоні директори» проявили себе дещо пізніше, коли хвиля «романтичного періоду» державного управління 1991–1992 років, що мала місце на фоні ейфорії від керівництва новоствореною державою, пішла на спад, а на зміну їй прийшли проблеми у всіх галузях господарства, що загрожували вилитися у галопуючу інфляцію, безробіття, затримки виплат заробітної плати та пенсій. За 1991 рік ціни виросли на 290%. У 1992 р. до обігу були введені купони, темп інфляції перейшов за межі 2 000%. [5]. У таких умовах не могло бути й мови про економічний

розвиток. Згоралося промислове виробництво, натомість бурхливо розвивалася роздрібна торгівля. Сільське господарство все частіше переходило на натуральний обмін, набували поширення бартерні формати «зерно за дизельне паливо», або «м'ясо у обмін на ремонт техніки». Так, наприклад, почалося повальне скорочення молочного товарного стада, адже продавши корову на м'ясо можна було отримати кошти швидко.

13 жовтня 1992 року Верховна Рада затвердила склад нового уряду на чолі з Леонідом Кучмою – генеральним директором ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова» (провідного українського підприємства із виробництва ракетно-космічної техніки та технологій оборонного, наукового та народногосподарського призначення), на якого поклалися надії по виведенню країни з назріваючої кризи. Однак, окрім промислового лобі, невпинно діяло і аграрне лобі, яке активно просувало інтереси колгоспів і радгоспів (частина з яких вже почали переходити у власність своїх офіційних керівників). Ймовірно тому «червоний директор» Леонід Кучма очолював Кабінет Міністрів України менше року.

Вже влітку 1993 року виходить Указ Президента України, орієнтований на кредитування сільськогосподарських товаровиробників, а у вересні того ж року Леонід Кучма йде у відставку з посади Прем'єр-міністра України.

Загалом 1991–1993 роки були визначальними як для формування вітчизняної системи державного управління, так і для реформування економіки держави, переходу її з планового у ринковий формат. Одним з найбільш масштабних реформаційних процесів стала приватизація. Основними передумовами цього процесу можна вважати такі: усвідомлення політичним керівництвом країни потреби знизити видатки державного бюджету на утримання збиткових підприємств; потреба держави у значних фінансових надходженнях; економічні інтереси лобістських груп, які прагнули отримати контроль над найбільш прибутковими або потенційно прибутковими галузями виробництва.

4 березня 1992 року було прийнято Закон України «Про приватизацію державного майна», який став основним програмним документом масштабної програми зміни права власності. Відповідно до ст. 1 зазначеного Закону, «приватизація державного майна (далі – приватизація) – платне відчуження майна, що перебуває у державній власності, у тому числі разом із земельною ділянкою державної власності, на якій роз-

ташований об'єкт, що підлягає приватизації, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього Закону, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки» [6]. Тільки за 1992–1994 роки було приватизовано понад 12 000 підприємств. Переважно роздержавлення проходило хаотично, через викуп підприємств інсайдерами (колективом і директорами), які мали можливість робити це на пільгових умовах. За таким механізмом у ті роки було приватизовано 80% усіх компаній, за даними Світового банку (World Bank, 1997, *Between State and Market: Mass Privatization in Transition Economies*). У результаті підприємства змінили свого власника, не отримавши жодних інвестицій, а керівництво підприємств, вийшовши з-під державної опіки, стало практично ніким не контролюваним. Таким чином, замість проголошеного підвищення «соціально-економічної ефективності виробництва» найчастіше відбувалося зниження цієї ефективності. Натомість саме в цей період починають формуватися ядра «фінансово-промислових груп», на економічну та політичну сцену країни поступово виходять майбутні українські олігархи.

Як зазначає з цього приводу група аналітиків веб-порталу VoxUkraine, на початку 1990-х в уряді йшла боротьба між прихильниками приватизації за грошові кошти і за приватизаційні майнові сертифікати (так звані «ПМС»). Прихильником приватизації в грошовій формі в уряді Вітольда Фокіна (попередника Леоніда Кучми на посаді Прем'єр-міністра) був міністр у справах роздержавлення власності і демонополізації Віктор Сальніков. Лобістами ж «ПМСів» виступали тодішні віцепрем'єр Володимир Лановий і голова Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики та реформ Володимир Пилипчук. Перемогу здобули прихильники «ПМСів» [5]. Значна частина населення не мала жодного уявлення про реальну вартість цінних паперів та можливість їх інвестувати. Більшість людей продали свої права на частку майна підприємств задешево або навіть віддали даром тим, хто вмів вправно переконувати. На фоні затримки виплат заробітних плат державним службовцям та працівникам промислових підприємств люди, задіяні в заготівельному секторі та роздрібній торгівлі, отримували надприбутки. Ті, хто вчасно зорієнтувався в ситуації, змогли зосередити в своїх руках важелі управління заводами, фабриками, об'єктами нерухомості. Фактично майно, що

коштувало десятки мільярдів доларів, переходило з державної у приватну власність, натомість втрати від неефективної приватизації, недбалого використання ресурсів та відвертого розкрадання майна не піддаються обчисленню. Непоодинокими були випадки, коли промислове обладнання підприємства балансовою вартістю в сотні мільйонів доларів США могло бути порізане на металобрухт з метою виручити 2–3 мільйони доларів США готівкою. В результаті, як казав Леонід Кравчук, «маємо те, що маємо».

Наслідком політичної кризи 1993 року стала не тільки відставка Прем'єр-міністра Леоніда Кучми, але й згода Леоніда Кравчука на призначення дострокових виборів Президента України в 1994 році. Уряд Юхима Звягильського, який змінив Леоніда Кучму на посаді Прем'єр-міністра, не виправдав покладених на нього надій. Командні методи колишнього мера Донецька йшли в розріз із розбудовою ефективною ринковою економікою. Відповідно, надії Леоніда Кравчука на покращення своїх рейтингів напередодні дострокових виборів Президента України були марними.

Верховна Рада 3 лютого 1994 р. приймає лобійований лівими силами Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» [7] та Постанову про проведення 26 червня 1994 р. виборів до місцевих Рад одночасно з виборами Президента України. Закон фактично скасував наявну систему територіальної організації влади та повернув її до «радянської моделі».

Зокрема, відповідно до зазначеного закону було ліквідовано виконавчу вертикаль на місцевому рівні, що існувала в особі державних адміністрацій. Функції органів державної виконавчої влади поклалися на обласні, міські, районні ради, які були одночасно й органами місцевого самоврядування. На практиці це означало відновлення виконавчих комітетів цих рад. Така система відповідала інтересам колишніх партійних функціонерів, які мали вплив на місцях і могли розраховувати на перемогу на місцевих виборах.

27 березня 1994 р. відбулися вибори до Верховної Ради України другого скликання, парламент очолив лідер Соціалістичної партії Олександр Мороз, а найбільшою фракцією стала «Комуністи України за соціальну справедливість і народовладдя», що зумовило прокомуністичне налаштування парламенту. А вже 26 червня 1994 року були проведені дострокові вибори Президента України, одночасно з якими пройшли вибори голів обласних і районних рад. Другим Президентом України став Леонід Кучма.

Тодішня модель державної влади не задовольняла новообраного Президента України. Окрім того, законодавчі акти, що регулювали владні відносини в державі, були суперечливими. Зокрема, Закон України «Про Президента УРСР» [8] визначав Президента як главу держави і главу виконавчої влади, що передбачало президентську або президентсько-парламентську форму правління. Натомість Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» [7] передбачав, по суті, перетворення України на парламентську державу, а Президенту відводив суто представницькі функції. Тобто Л. Кучма, проголосивши курс на радикальні економічні реформи, залишився без виконавчої вертикалі влади, що означало його одностороннє політичне фіаско у разі продовження такої ситуації.

Тому не дивно, що Указом Президента від 6 серпня 1994 року «Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях» Глава держави підпорядкував собі голів районних і обласних рад.

Також у 1994 році почалась політична боротьба за прийняття Закону «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні», яка призвела до укладення 8 червня 1995 року Конституційного Договору між Верховною Радою України і Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України протягом 1995–1996 років. Цей документ дозволив створити вертикаль державної виконавчої влади. Президент України нарешті став главою державної виконавчої влади, яку здійснював через очолювані ним Уряд – Кабінет Міністрів та систему центральних і місцевих органів виконавчої влади. Зокрема, відповідно до ст. 24 Договору за Президентом закріплювався ряд повноважень щодо інших органів виконавчої влади: створення, реорганізація і ліквідація міністерств, відомств, інших центральних та місцевих органів державної виконавчої влади; призначення та звільнення з посад керівників цих органів; скасування актів центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, а також актів органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим у разі їх невідповідності Конституції, законам України, а також указам і розпорядженням Президента України. Для проведення реформ главі держави було надано право видавати укази з питань економічної реформи, не врегульовані чинним законодавством, які мали діяти до прийняття відповідних законів [9]. Одним з ключових

моментів стало те, що обласні та районні ради позбавлялися виконавчих органів і знову відновили свою роботу обласні та районні державні адміністрації.

Наступним етапом еволюції державного механізму стало прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України [10]. З прийняттям Основного Закону державне будівництво перейшло до поглиблення структурної та функціональної реформи державного управління.

Паралельно означеним політичним процесам у 1995–1996 рр. відбувалося падіння виробництва та рівня життя населення. На початок 1996 року валовий внутрішній продукт склав усього близько 43 відсотків рівня 1990 року [11]. 27 травня 1996 року новим Прем'єром призначено Павла Лазаренка, якого вже 2 липня 1997 року було звільнено з займаної посади, а згодом засуджено за корупційні правопорушення.

Наступним Прем'єром Леонід Кучма призначає Віктора Пустовойтенка, якого за два роки змінить на посаді Віктор Ющенко, колишній Голова Національного Банку України, прославлений у ході зупинки падіння курсу карбованця та введення у вересні 1996 року національної грошової одиниці – гривні.

У цей період доволі серйозним випробуванням для економіки стала світова фінансова криза 1997–1998 рр., яка набула ознак глобальної катастрофи. Однак з огляду на ряд обставин, зокрема попереднє суттєве падіння економіки та низький ступінь залучення України до міжнародної фінансово-економічної системи, Україні вдалося вийти з неї із значно меншими втратами, ніж, наприклад РФ, Білорусі та іншим країнам СНД. Це доволі позитивно позначилося на авторитеті чинного Президента.

14 січня 1998 року вступив у силу Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Уперше у виборчій практиці України була прийнята нова виборча система виборів депутатів районної та обласної ради – мажоритарна система відносно більшості по багатомандатних виборчих округах [12]. А вже 29 березня 1998 року відбулися вибори до Верховної Ради України та до місцевих рад, міських, селищних і сільських голів. Відповідно до нового Закону «Про вибори народних депутатів України» [13] вперше в сучасній історії нашої держави парламентські вибори проходили за новою змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою, що дозволяла громадянам обирати не тільки між окремими кандидатами в депутати, а й між політичними партіями та їх блоками. З 450 депутатів парламенту 225 було обрано

в одномандатних виборчих округах, а 225 – за списками від політичних партій та виборчих партійних блоків у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва.

Подальшим розвитком конституційних положень було прийняття Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [14] 9 квітня 1999 року, який розмежовував повноваження між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування на місцевому рівні, остаточно оформивши наявний на той момент вертикаль влади.

За результатами другого туру виборів Президента України 14 листопада 1999 року на повторний строк (єдиний раз в історії України) було обрано Леоніда Кучму.

Початок 2000 року був ознаменований неординарною політичною подією – парламентською «оксамитовою революцією», яка завершилася зміною керівництва Верховної Ради України та створенням нової правоцентристської парламентської більшості [15].

Можливо як результат зазначених подій, а можливо з огляду на відносне порівняння (адже за 1991–1999 роки ВВП України скоротився в 2,5 рази, обсяги промислової продукції – майже в 2 рази; сільського господарського виробництва у 2,1 рази, а грошові доходи населення впали в 4 рази), але у 2000 році, вперше за роки незалежності в Україні спостерігалось зростання валового внутрішнього продукту (на 5,8%) [11]. Такі успіхи рядом політиків, ЗМІ, а як наслідок, і народом, були пов'язані з прем'єрством Віктора Ющенка. Ймовірно, це стало однією з причин, що зрештою призвели до комплексу акцій «Україна без Кучми» та «Помаранчевої революції». Однак особливості цих подій та розгляд ролі лобізму в них заслуговують окремого дослідження.

Висновки. З моменту проголошення незалежності у 1991 році і по 2000 рік Україна пройшла складний шлях становлення державності. В цей час інтенсивно відбувалося реформування органів державної влади, формування вітчизняного законодавства, визначення внутрішніх та зовнішньополітичних орієнтирів, перерозподіл ресурсів у економічній сфері та важелів впливу у політичній сфері.

Перші 10 років незалежності України характеризуються занепадом виробництва, зuboжінням населення та спробами трансформації командно-адміністративної моделі економіки у ринкову модель. На фоні цього чітко прослідковується обмеження впливу лівих сил (зокрема – комуністичної партії), прихід до влади першого та другого президентів України – Леоніда Кравчука та Леоніда

Кучми, активний кар'єрний та політичний злет майбутнього третього Президента України Віктора Ющенка.

Під час досліджуваного періоду в Україні кілька разів відбувався перехід від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської форми державного правління та навпаки, що було зумовлено запеклою політичною боротьбою і супроводжувалося змінами законодавства.

Нерозривно пов'язаними з діяльністю лобістських груп були процеси приватизації, перерозподілу повноважень гілок влади, прийнятті тих чи інших законодавчих актів. Однак з огляду на відсутність в Україні легального інституту лобіювання та перебування більшості лобістських дій в тіні наразі мало відомо про реальні фактори впливу, які змінювали державне управління в Україні в той час, закладаючи підвалини тієї держави, в якій ми живемо сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради України від 24.08.1991р. № 1427-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
2. Про тимчасове припинення діяльності Компартії України: Указ Президії Верховної Ради України від 26.08.1991р. № 1435-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1435-12>.
3. Yarovoї T. S. Some historical aspects of the development of lobbyism in Ukraine as an institution of public administration. *International Journal of Legal Studies*. Warszawa. 2018. P. 103–115.
4. Ильичева Л.Е. Лоббизм и интересы предпринимательства. Москва : изд. Мысль, 2000. 253 с.
5. Погані рішення: Як побудувати найбільш кращу країну Європи VoxUkraine. URL: https://voxukraine.org/longreads/poor-country/index_ua.html.
6. Про приватизацію державного майна: Закон України від 04 березня 1992 року № 2163-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.
7. Про формування місцевих органів влади і самоврядування: Закон України від 03 лютого 1994р. № 3917-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3917-12>.
8. Про Президента Української РСР: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 05 липня 1991р. № 1295-XII // *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-12>.
9. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 р. № 1к/95-ВР. *Офіційний сайт Верховної*

Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95-вр>.

10. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

11. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 14 січня 1998 р. № 14/98-ВР. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14/98-вр>.

13. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 24 вересня 1997р. № 541/97-ВР. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541/97-вр>.

14. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09 квітня 1999р. № 586-XIV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

15. О. Горбунова 1999-2000: другий термін Президента Леоніда Кучми та «оксамитова революція» в парламенті. Голос України. Офіційний сайт. URL: <http://www.golos.com.ua/article/108976>.